

ماگان، ملوحوہ سندھ: نوکیں راجدپتری ءلسانی ڈس ءشاہدی

واحد بخش بزدار

Abstract

The previous historians placed the Dravidian as Indian people, but a some researchers later put this statement fake, ambiguous and far from the truth. The post- historians like Chandra Shaker, invented a new dimension of the history of Dravidians. The Dravidians have been the original inhabitants of Africa and they migrated from that land to India .

The Brahuīs are said to be Dravidian, but some historians and linguists oppose this conception and opine that there is not a single evidence of being the Brahuīs as Dravidians. A few historians placed the Brahuī as proto-Dravidian language and put its origin in Sumerian region. This paper shows a detailed history of the Dravidians, Magas, Malokas and the origin of the Brahuīs.

سندھ دودمان ءایشی زبان ءبابت ءاگاں چہ لہتیں و ہداں پیسر زاتہیں گمان ہمیش انت کہ ایشی بنا کنوک دراوڑی (Dravidian) اتنت۔ چہ موہنجودڑو ءد مہاں دز کپتگیں مہرانی الکاپی ءنہ وانگ ءزانگ ایشی سر از انتکارانی تپاک نہ بوگ ء باوجوت ہمے گمان دراکنگ بوتگ کہ بلکیں اے گوں دراوڑی زبان ءسیادی بدارنت۔ ”اگاں چہ گو سٹگیں ۵۳ سالوں سندھ ء مہرانی وانگ ءچارگ ءتپاسگ ءگیشتریں کار دراوڑی بنیاتی سر اکنگ بوتگ۔ بلے ایشی ءباوجوت اے گو سٹگیں و ہداں ایوکا لہتیں لبروانگ بوتگ انت ءاے درگت ء ہم بازیں ایرادد یما آہتگ انت۔“ (1)

چوناہا دراوڑی مہلوک ءاوبادگی بن ءبیمہ ءآیانی پت پیر کی ہنکین ءبارواوڑوڑیں ہیال ءلیکہ گندگ بنت۔ کالڈویل ء ہیال ءدراوڑی میانجی ایشی ءمردم انتت کہ چہ اودا آلڈ ءبارکنان ءہندوستان ءآتگ ءچہ منند بوتگ انت۔ (2)

ہیال ءلیکہ یے اے ہم است انت کہ بلکیں اے روبرکتی افریقہ ءمردم انتت کہ آچہ اودا ہندوستان ءآہتگ ءچہ منند بوتگ انت۔ اے درگت ءچندر شیکر نوشتہ کنت۔

“It was once thought the Dravidians were native to the Indian subcontinent. But, recent archeological, anthropological, and ethnographic studies dispute this claim. Based on the types of agricultural and navigational instruments based by these people, it is now believed that Dravidian must have come from West Africa and the Mediterranean region, and settled in the Indus river basin in present-day Pakistan around 4000 B.C. The Dravidian Civilization that flourished in and around Harappa and Mohenjedaro region on the banks of the Indus river civilization came to be known as the "Indus Civilization" the period of this civilization is broadly placed between 2500 and 1700 B.C."(3)

بازینے، ہیا الیش انت کہ اے بحرہ روم، مردم انت، لتے ایشان، زر باری ہندوستان، مہلوکے لیک ایت، مرچاں ہے لیکہ، سراتپاک گیشتر وڈان انت کہ بندر اوراوی مہلوک زر باری ہندوستان، جنگی جہہ مندیں مہلوکے انت، انڈس دو دمان، گوں آیانی، سیادی، ہمگر، نچی، یے نیست انت۔ (4)

اے جست، جیرہ کہ آیا در اوراوی، چہ ڈن، آہتگیں مہلوکے انت یا کہ اے زر باری ہندوستان، جہہ مندیں مہلوک انت۔ اے بابت، تنگہ پکائی، ہچ شنگ نہ بیت انت بلے پداہم مرچاں اے گپ، سراز بانزانت، عپٹ، پوکار گیشتر، ہمتپاک انت کہ سندھ دو دمان، گوں ایشانی، ہچ پیہیں سیادی، ہمگر، نچی، یے نیست انت، نیکہ انڈس دو دمان، بنا کنوک در اوراوی انت۔ اے درگت، سرجمیں تران دیما کنت انت۔

بازیں پٹء پوکار پہ ہاس ڈنٹس برے، ایم بی ایمینیو ء ایم ایس آندروف براہوئی راجء راہم در اوڑی کہولء پدء پاچوڑے ہیال کنتء براہوئی زبانء در اوڑی زبانانی شاہے لیک انت۔ سر ڈنٹس برےء چیزے لس کار مرز بوؤ کیں قواعدی ہاسیتاں ابید کساسء براہوئیء کم ء گیش 275 لبرانء ہم گوں در اوڑی زبانان گوں ہم سنگ کنگ ء جہد کنگ۔ وہدیکہ ٹی بروء ایم بی ایمینیو ء یک نیمگے وتی لبرانء "A Dravidian Etymological Dictionary" ء تہا لتیں لبرانء آگیر در اوڑی گشتنگ ء وتی لبرانء تہا ایشانء در کنگ۔ بلے دومی نیمگا آیانء چیزے دگہ نوکیں براہوئی لبرانء وتی لبرانء تہا ہوار گیتنگ ء مچکائی صورتء آیانء 219 براہوئی لبرانء در اوڑی ہیال کنگ۔

کیوپرء ہیالء ایم بی ایمینیو ء ٹی بروء درء بند دا تگیں لبرانء بندری نزوری ایش انت کہ آیانء در اوڑی زبانانی، سچکء دیم پہ دیمی چارء تپاس ء وہدء ادء ہندی براں مقامی زبانانی اثرتانء پیک ء ڈلچار کنگ۔ اے درگت ء کیوپر نبشتہ کنت ”بروءء ایمینیو ء پہ زانت pan-indic اثرتانء ڈالچار کنانء چہ ہندی زبانانی حوالہاں سرگوز کنگ۔ چریشی سببء ہرہوری نیں صورتء pan-indic حوالہانی درگت ء یک ناسر جمیں ء نیم شلو تگیں جاو رال یے دیما آہتنگ۔“ (5)

راست ہم ہمیش انت کہ ایشانء ناں ایوکا ادء pan-indic اثرتانء ڈالچار کنگ بلکیں در اوڑیء براہوئی زبانانی ہم دروشمیں لبراننی چارء تپاس ء وہدء دنیاء ایندگہ زبانانی اثرتان گوں ہوار در اوڑی لبراننی حقیقت ء سچک ہم شریء سراچارء تپاس نہ کنگ۔ چریشی سببء ناں ایوکا ناسر جمیں ء نیہلسیں جاو رال یے دیما آہتنگ بلکیں ہرہوری نیں صورتء بلاہیں لسانی ردی یے ہم دیما آہتنگ۔

Adriano v Rossi وتی کتاب Iranian Lexical Elements in Brahui ء تہا ہے

نزوریء نشوندھی کنانء نوشتہ کنت۔

Since Emeneau and his followers were only concerned with phonological and morphological which generally led them to take under consideration only grammars and similar reference work, and since the DED does not list sources other than Dravidian (DR) ones, it seems

appropriate to outline all available lexical material for the area language.(6)

ماں نیامجی بلوچستان ءجہ مندیں براہوئی مہلوک ء زبان ءچہ دلیل ءپیش کنان ءبازیں پٹ ءپوکاراےھیال دراکن انت کہ براہوئی مہلوک بندرادر اوڑی کھول ءہما پد ءپاچوڑ انت کہ آریائی ارش ءوہد ءہسید اپناہ گرگا لاچار بوتگ انت۔ وہدیکہ ایندگہ دراوڑی مہلوک ماں زرباری ہندوستان ء لڈ ء بار کنگا لاچار بوتگ انت ء براہوئی زبان پروٹو دراوڑی- (proto-Dravidian) ءہے اولی بہر ءبانک ء آسرا انت۔

ایمینیو ءھیال انت کہ براہوئی زبان چہ دراوڑی زبانانی بن بیہ ءباز دیری ء اولسری وہداں سر سستگ۔ ایمینیو اے درگت ءنوشتہ کنت۔

Brahui branch off at a very early period, when the difference between the dialects was yet unimportant. (7)

ایمینیو یک نیمگے براہوئی زبان ءرا ماں دراوڑی بن بیہ ءاولی بہر ءبانک ء آسراے لیک ایت کہ اودادر اوڑی زبانانی تھا گالواری پرک ءتپاوت ایتکس اہم ءپر نہ انت ءوہدیکہ دومی نیمگا آبراہوئی زبان ءرا گورپچی دراوڑی زبانانی (North Dravidian Family) یک شاہے (Sub Family) لیک ایت۔ اے انچشیں تپاوتے کہ آناں ایوکارا براہوئی زبان ءکنیں ءکدیمیں ارزشت ءرا پولنگ کنت بلکیں اے گپ ءہم رد کنت کہ براہوئی کنیں ءکدیمیں دراوڑی بہر ءبانک ء آسرا ءتیجگے ءمنت دار انت۔

اے درگت ء Shengli نبشتہ کنت۔

This has been shown by Emeaneau to be incorrect, who proposed North-Dravidian as a subfamily, and as such Brahui had already by its identification is a member of the North-

Dravidian subfamily, been removed from any special position within the Dravidian family.(8)

چراہی ایشیائی ایدیمینیو ماں 1969ء اے ہم گوشنگ ات کہ براہوئی بلوچستان اے کہنیں جہ مندیں مہلو کے نہ انت، بلکیں اے ماں بلوچستان اے نوک آہنگیں مہلو کے (9) چہ ایمینیو ساری فرانسیسی زبانزانت Jules Bloch اے براہوئی لبرزنج اے چکاسگ اے پد اے در ایننگ ات کہ براہوئی ماں بلوچستان اے نوک آہنگیں مہلو کے۔ گمان اے براہوئی اسلامی دور اے ادا آہنگ انت، آہم بلکیں چہ نیامچی ہندوستان اے (10)

انچش نامداریں زبانزانت ایلفن بےین (Elfen bein) براہوئی اے زرباری دراوڑی زبانانی تواری اے گالواری پرک اے تپاوت اے تاریخی ڈس اے شہدیانہ نیات اے ماں بلوچستان اے براہوئی مہلوک اے آہنگ اے جہ مندی بوگ اے و ہد اے نویت اے رابازیں رندی نویت اے زمانگے لیک ایت۔ آئی رد اے براہوئی مہلوک Second post Harappan دراوڑی لڈ اے بار اے سبب اے چہ نیامچی ہندوستان اے دہمی صدی عیسوی اے ماں بلوچستان اے آہنگ اے جہ مندی بوگ انت (11) ہمے زوتاں برنارڈ سر جنٹ اے اے درگت اے گوشنگ ات۔

The conclusion of radical.... Brahui reached Baluchistan late, and can therefore no longer provide proof or even a clue of the Dravidian..... Speaking character of the people who lived along the Indus (12)

پیشکا Miichel Danino اے درسیں جاو رال اے چار اے تپاس اے پدوتی نبشتانگے اے تہادر ایننگ ات۔

Clearly, the Brahui tramp card has failed, although a number of our Indian scholars remain unaware of the above linguistic studies (13)

نامداریں دراوڑی پٹ، پوکار، زبانزانت کرشنا مورتی اگان چہ براہوئی زبان، رادر اوڑی زبانانی شاہے لیک ایت بلے آ
ہم براہوئی زبان، راپر اوڈراوڑی (Proto-Dravidian) یا کہن، کدیم ارز شیں زبان بلے واہند نہ لیک ایت۔ اے
درگت، کرشنا مورتی نبشتہ کنت۔

Most of the proposed that the proto-Dravidian entered the subcontinent from outside are based on the nation that Brahui was the result of the first spilt of proto-Dravidian and the Indus civilization was most likely to be Dravidian. There is not a shred of concrete evidence to credit Brahui with any archaic features of proto-Dravidian. (14)

چو کہ پیسرا مدامھے ہیال کنگ بوتگ کہ براہوئی مہلوک دراوڑی مہلوک، ہما کہنیں پد، پچوڑانت کہ آاداماں
بلوچستان، پشت کپتنگ انت۔ وہدیکہ دومی دراوڑی زرباری ہندوستان، شتگ، آبات بوتگ انت۔ پمشکا اے درگت، چہ براہوئی
زبان، دلیل، تو جیل زورگ بوتگ ات، بلے نوکیں پٹ، پولانی آسر، اے گپ دیما آہتگ کہ براہوئی زبان، تہا کہنیں،
ارزشت کرزیں دراوڑی ہاسیت بلے لگو اھیت۔ پمشکا بازیں زانتکار براہوئی زبان، بنیات، تو جیل، درگت، اے گپ، منگ، تیار
نہ انت کہ دراوڑی سندھ، کہنیں جہہ مند انت۔ پمشکا مرچاں اے ہیال دیما آہتگ انت کہ براہوئی اسلامی وہد، نوبتاں چہ نیامچی
ہندوستان، ماں بلوچستان، آہتگ، جہہ مند بوتگ انت۔ وہدیکہ گواچنی ایش انت کہ براہوئی نہ نسلی صورت، دراوڑی انت، نیکہ
براہوئی چہ نیامچی ہندوستان، انگر آہتگ انت، نیکہ براہوئی زبان گوں دراوڑی زبانان سیادی داریت۔ البت سومیری، اکادی
زبانانی اثراتانی سبب، لتیں بے ارزشتیں ہواریں دروشم (elements) براہوئی، دراوڑی زبانانی تہا، الما گندگ بنت، اے
ہمد پی بلکیں دگی رپت، رتچ، آکھی سیادی (areal contact) سبب، دیما آہتگ انت، اے درگت، تران دیما دیگ بیت
انت۔

McAlpin 1975ء تہاے ہیال دیما آؤر تگ ات کہ دراوڑی، عیلامی زبان گوں یکیں بچک، سیادی دار انت، آئی، براہوئی زبان، اے ہر دوئیں زبانانی نیامچی زمزمل یے گوشنگ ات۔ بلے گیشتر زبانزانتان، McAlpin اے ہیال، رار دکنگ، اے دوئیں زبانانی سرازہری ہمرنگی، ایوکارفت، رپیچ، دگی سیادی یے (Areal contancts) من اتگ۔ (15)

Witzel اے درگت، نبشنتہ کنت۔

McAlpin's reconstruction of an Elamo-dravidian languages family has not been accepted by Dravidologist. (16)

Zvelebil کہ آئی، ماں 1972ء اے ہیال دراکنگ ات کہ دراوڑی 3500 پیش چہ مستی، چہ گورچی روبرکت، نیمگاہندوستان، آہتگ انت۔ آئی، وتی درشان کر تگیں اے لیکہ، سردوار چارکنان، 1990ء نبشنتہ کنگ ات۔

All this is still in the nature of speculation. A truly convincing hypothesis has not even been formulated yet. (17)

ھے گیر پدراہیں جاو، اے سبب، کرشنا مورتی نبشنتہ کنت کہ ہستیں وہد، باید انت کہ اے فرض کنگ بہ بیت کہ دراوڑی مہلوک چہ ڈن، آہتگ انت، بلکیں ہندوستان، چہ مندیں مہلوکے ات، آہشنتہ کنت۔

The Indus seals have not been deciphered as yet. for the time being, it is to be consider Dravidians to be the natives of the indian subcontinent who were scattered throughout the country by the time the Aryan entered india 1500 B.C.(18)

بلے برنارڈ سرجنٹ، Witzel، ایندگہ نامی نہیں پٹ، پولاکاراے گپ، سراسم تپاک انت کہ ایوکار دراوڑی اد، چہ مندیں مہلوکے نہ ات، بلکیں کول، منڈا، اہم اد، ہندی مردم نہ انت۔ گنگ بیت کہ ماں ہندوستان، چہ آریاہاں پیسر دراوڑی، چہ

دراوڑیاں پیسرا داکول ءمنڈا جہہ مند انتت۔ کول ءمنڈا ہر دوز بان آسٹرو ایشیا (Austro Asiatic) زبانانی شاہ منگ بنت، ایشانی بارواھیال ہمیش انت کہ اے چہ کسا نکلیں ایشیا (Asia Minor) ءتہنج ہزار پیش چہ مسیح یا چریشی ءہم ساری ادا آہتگ ءجہہ مند بوتگ انت ءچریشاں پد دراوڑی ادا آہتگ انت۔

Fairservice ءھیال ء3500 / 4000 پیش چہ مسیح ءدراوڑی مہلوک چہ رودراتکی ایران ءکوہی دمگاں سندھ ءآہتگ ءجہہ مند بوتگ انت ءبندری صورت ءاے پہوالیں مہلوکے ات (19F.Southworth) ءرد ءدراوڑی بندرا پہوالیں ءپس چارینوکیں مہلوکے ات کہ آیاں وہد ءسندھ ءنیمگا لڈ ءبار کنگ گڑا آیاں ءہمد چہ ہندی بزیاں مقامی مہلوک ءکشت ءکشار ءوڑ ءوڑول ہیل گپتگ انت۔ (20)

Witzel ءمتابک ءدراوڑی چہ ایرانی پٹ ءماں زرباری ایشیا ءآہتگ انت، آیانی کنہیں لہز گنج، کشت کشاری گزران ءبرہلاپ آیاں ءنیم پہوالیں ءپس چارینوکیں مہلوکے دراکنت۔ دراوڑیانی کراناں ”برنج“ ءدرگت ءوتی لہزے ہست ات ءنیکہ سندھ ءہاسیں وراک ”گندیم“ ءہاترا آیانی کر اوتی لہزے گواہیت۔ (21)

Southworth ءرد ءکشت ءکشاری لہزانی مزنیں کسا سے کہ ماں دراوڑی ءتہا آیانی ہچ پیس تو جیل یے گواہیت، ایوکا ہے ثابت کنت کہ انڈس ءمہلوک دراوڑی نہ انتت۔ (22)

Witzel اے درگت ءنہشتہ کنت کہ 1200 / 1500 پیش چہ مسیح ءرگ وید ءتہا پنجاب ءایشی کش ءکر ءدگ ءہاسیں صورت ءدریہا ہانی نام چہ کابل ءبگرتاں جمنا بلکیں تاں گنگا ءنام گندگ بنت، بلے ایشی برہلاپ گواچنی ایش انت کہ رگ وید ءاولی وہد ءتہا دراوڑی لہزہ پمک ءگواہیت۔ وہدیکہ رگ وید ءدومی عہد (1300-1500 پیش چہ مسیح) ءسیسی عہد (1200-1350 پ م) ءتہا دراوڑی لہزہ گندگ بنت (23) پمیکا Masica ءھیال انت کہ اداا نچسہیں زبائے کنگ بوتگ ات کہ آنوں پمک ءہیکواہ بوتگ بلے ایشی اثرات بازیاں زبانانی سراگندگ بنت۔ Witzel اے درگت ءدر اہنیت۔

He had traced it in agricultural terms in Hindi that could not be identified as IA, Dravidian or Munda (or as late loan from Persian, S.E Asian, etc.) Surprisingly some 30 percent of the

terms are of unknown, Language "X" origin, and 9.5 percent of the terms are from Dravidian. something that does not point to identify of the Indus people with a Dravidian speaking population. (24)

چریشی ءساری 1955 ءرند ءماں 1991 ء F.B.J. Kuiper ءپدرائیں صورت ءاے گپ ءنشوندھی کنگ ات کہ رگ وید ءتہا بازیں کشت ءکشاری گالبنڈ ناں گوں دراوڑی زبانانی بچک ءسیادی دارانت ءنیکہ منڈاز باناں گوں ایشانی سیادی یے درا کنت۔ (25)

برنارڈ سرجنٹ ہم ہمے ہیال ءگوا جارانت کہ سندھ دودمان ءبنانوک دراوڑی نہ انتت، آ، اے گمان ءسرا ایراد گران ءنبشہ کنت کہ ”اے درگت ءچوشیں گواچنی ءڈس یے گند گانیت انت، آپیشکا سندھ ءتیاب دپی دگ ءگجرات ءابید سرسوتی دگ ءتیوگیں ڈبھی ءجاگی گالبنڈ، ہجر دراوڑی نہ انت، چریشی ءابید ہڑپہ ریدگ (کلچر) ءکنہیں دراوڑی آبائی ءمادی ریدگ (Material Culture) ءتہا چ پیہیں رپت ءر پیچ ءہمگر نچی یے گند گانیت انت۔“ (26)

سرجنٹ اے درگت ءدیتر انبشہ کنت کہ اولی دراوڑی ریدگ ءرانوکیں زرباری سنگی نوبت (1600-2500 پ م) ءہم سنگ ءہم پلہ گنگ بوت کنت۔ پرچا کہ ایشانی داری میں گول ءگردیں کڈک تچکا ہم زمانگیں دراوڑی بانانی پدرائیں دروشم ءدینت ءدوہندی (Hindi) ڈولیں رزان زرباری سنگی نوبت ءجاہاں ذکپت انت ءچریشی ءابید رود ءیک سنٹیں رزان یے ہم ذکپتنگ کہ آتننگ ہم ویدگ آچ ءدو ءرسمانی تہاکار مرز کنگ بیت۔ (27)

اے تیوگیں تاریخی گواچنی ءجورالانی پچی پچی ء Witzel ءرد ء”زرباری انڈس دمگانی تہا آبات کاری ء کہ آہور توریں جاورال دیما کنت گڑا ادایک نیمگے کنہیں منڈا انڈس (para-munda indus) زبان ءکیمیں پسند ترودر آتکی منڈا اثراتاں ابید دومی نیگا رودر آتکی ایرانی مہلوک، بلوچستان، ءسندھ ءنزکیں دگ کچھی دشت ءتہا ایرانیوں چہ پیش کنہیں مہلوک ((pre)-old iranian) ءدراوڑی آبات کارچہ منڈانتت۔ (28)

دیترادر اینان ء Witzel اے لیکہ ءہم رد کنت کہ ”دراوڑی چہ روبرکتی افریقہ ءسندھ ءآہنگ انت، ایک برے پدا کالڈ ویل ءکنہیں لیکہ ءرد ءہیال کنان ءنبشہ کنت کہ بوت کنت دراوڑی چہ نیامچی ایشیاء ہمنگر آتنگ انت۔ آنبشہ کنت کہ

”بوت کنت در اوڑی اولی لڈء بارء آسرء چہ انڈو آریاھانی آئیگا پیسر چہ نیامچی ایشیاء بوان ء اولسر اماں ایران ء پترتگ انت چش کہ متانی انڈو آریاھاں چہ پیسر کیسانی (Kassaite) ماں میسو پوٹیمیا ء آھتگ انت۔ (29)

آ Southworth اےھیال ءرا کہ ”چہ سندھ ء آئیگا پیسر در اوڑی ء انڈو آریائی مہلوک ماں ایران ء یک دگرے ء گوں رفت ء رچچہ بوتگ انت۔“ ہم رد کنت ء براہوئی Huli ء تامل ء ivuli ء تو جیل ء دیما ایر کنان ء در اینسیت کہ در اوڑی مہلوک چہ انڈو آریائی ء اثر مند نہ انت۔ پرچا کہ در اوڑی کر انڈو ایرانی asva ء لبرنگواھیت۔ ایشی متلب ایش انت کہ در اوڑی مہلوک چہ نیامچی ایشیاء ”اسپ“ ء بابت ء زانکار انت (31) بلے ادا دومی نیمگار زشت تریں گپ ایش انت کہ آریاھانی ”اسپا“ یا asva تچکیں صورت ء سومیری ء anse ء گوں سیادی داریت۔ گڑا ایشی متلب ایش انت کہ آریاھاں اے لبرچہ سومیریاں سے ہزار پیش چہ مسیح ء وتی کنگ۔ بلے چہ براہوئی huli ء تو جیل زورگ ء گپ وتی جاگہ ء مگاں گواچنی ایش انت کہ ماں اکادی ء ”اسپ“ ء ہاتر ادوجتائیں لبر Kulidar ء تله (tille) گندگ بنت۔ وھدیکہ ماں نوکیں عربی ء ”ھر“ ء ہاتر اُخدری (Khudri) ء لبرکار مرزبیت۔ بید چہ تامل ء ایندگہ تیوگیں در اوڑی زبانی تھا اسپ ء درگت ء Kutira ء kudira ء لبرکار مرزبنت کہ اے پکیں صورت ء اکادی ء kulidar ء نسبت ء گوں عربی ء Khudri ء گوں نزیک ء ہمگر نچ گندگ بیت۔ ء عربی ءھے Khudri تچکیں صورت ء ماں در اوڑی ء kudira ء بوتگ۔ بلے دومی نیمگازیا تھیں گمان ہمیش انت کہ اکادی ء tille کہ آرنڈء "t" ء دور دینگ ء سبب ء ille ء صورت ء دیما آھتگ ء تامل ء تھا اے ivuli ء صورت ء وتی کنگ بوتگ ءھے لبر نہ ایوکانوکیں عربی ء تھا ”خیل“ ء صورت ء کار مرز گندگ بیت، بلکیں ماں فارسی ء اے آل (all) (31) رینی زبان ء تھا yaol ء جار جینی زبان ء تھا Ulu(ki) صورت ء کار مرزبیت۔ اکادی ء خلو ”(hulu) اسپانی کشک دگ“ ء ”uru اسپانی گلگ“ ء لبر ہم سگ دگوش کر زانت۔ چریشی ء ابید عربی: الاق، الاغ، ترکی: الاغ، بلوچی: لاگ، اولاک ہم یکیں بچک ء شاہدی ء دینت۔

پیشکا براہوئی ء huli ءرا گوں تامل ء ivuli ء تو جیل دینگ یک ناسر جمیں، نیم سونیں ء بے ارزشتیں درورے درا بیت انت۔

چہ اے بحث ء تران ء برہلاپ ارزشت تریں گپ ایش انت کہ رگ وید ء تھا ۰۰۳ چوشیں لبر گندگ بنت کہ آیانی باروا گنگ بیت کہ اے گوں در اوڑی زبان ء سیادی نہ دار انت، بلکیں اے انچنیں نامالوم ء بیگواھیں زبانی کہ Masica ء ایشرا ”نامالومیں زبان“ ء نام داتگ۔

Witzel چریشیء بازین لبرانء ”پارامنڈا“ گشیت (32) وھدیکہ ایشیء بازین لبرنچنکیں صورتء انڈوپورپی زبانان گوں سیادی دراکن انت (33) ء چیزے سومیریء اکادی زبانان گوں سیادی دارانت بلے اے نیمگاز بانزانتاں سرجمیء دگوش نہ داتگ۔ I.M. Diakinoff ء سومیریء منڈازبانء وت ماں وتی ہاسیتانی درگتء یک دیم پھ دیکی چارء چکاس یے ء تہاے ہر دوزبانانی ہواریں ہاسیتانی پجار ہم کنگ (34) رگ ویدء تہاکار مرز بووکیں بازین لبرانء چشکھ دراوڑی گشگ بوتگ، بلے Witzel ایشانء دراوڑیء برھلاپ منڈازبانء لبرن گشیت یادگہ نامالو میں زبان یے ء کہ آمرچاں بیکواہ انت۔ (35)

Witzel ء متابکء ”رگ ویدء تہاکار مرز بووکیں 26 لبرانء کہ ٹی۔ برو آیانء دراوڑی گشیت یا کہ Southworth ء ماں 1999ء ء Zvelbil ء ماں 1990ء ء لڑء تہا چیزے دگہ لبراننی گیشی کنگ، ماں رگ ویدء تہاکار مرز بووکیں اے لبرانء ہجر دراوڑی گشگ نہ بیت۔“ (Witzel 36) ء اے گپ تاں اے حدء راست انت کہ چوشیں بازین لبرن کہ آ اولسری رگ ویدء تہا گندگ بنت ء ایشانء لس صورتء دراوڑی ہیال کنگ بوتگ۔ بلے بندرا اے دراوڑی زبانء لبران نہ انت بلے witzel ء اے گشگ کہ چریشاں بازین لبران منڈازبانء گوں سیادی دارانت بلکیں راست مہ بیت۔ چیا کہ رگ ویدء تہا بازین ہواریں لبرن گوں سومیریء اکادی زبانان سیادی دارانت۔ ادا اے یات دارگ بہ بیر کہ سومیریانی سرا اکادی بالادستیء اثراتانی سبب ء اے ہر دوکیں زبان چہ یک دگرے ء سک پولنگ ء ہور تورا بوتگ انت ء ماں دو ہزار پیش چہ مسیح ء سومیری دودمانء گوں سندھ دودمانء باپاری رپت ء رتج ء شہدی رس انت۔ چہ سندھ دودمانء ابید مکران ء عمان ء لہتیں اکسانی سرا چاگردیں ماگان (بزاں مکران) ء ڈیہہء ملوحو (بزاں گدروشیا) ء گوں ہم سومیری دودمانء رپت ء رتج ات۔

اے درگتء Witzel نبشہ کنت کہ ”چوشیں لہتیں اشارگ رس انت کہ چہ دراوڑیانی آریگا پیسماں سندھء یک دگہ زبان یے گشگ بوتگ ات، سومیرء رندی میسو پوٹیماء وھدء نوبتاں باپاری رپت ء رتج ء سبب ء چوشیں لبران گندگ بنت کہ آ دراوڑی نہ انت۔ پشکا اے شرتربیت کہ اے زبان ء را ”ملوحو“ زبان گشگ بہ بیت کہ سومیریان ء اے ملک ء را ”ملوحو“ گشگ ات ء اے زبان چہ سومیریء عیلامی (Elamite) ہر دوزبانان جنات۔ بندر اماں روبرکتی ایرانی بلوچستانء بمپور دگ ء مارہاشی زبان چہ تپہ یحییء زرباری ایرانی زبان سمٹکی (Simashkian) ء جنات۔ چریشی ء اے پدربیت کہ ماں روبرکت ء ہستیں ایران ء پاکستان ء سیمسری دگ ء مکلیں زرباری نیمگا ایران ء اوگانستان ء سیمسرانی حدء لسانی ء گالواری سیمسرے ات۔

Possehl ءردء ملوچہ بلوچستان ء نیاجی کوہستانی دگ ءجاگے ات کہ آاوسری سندھ دودمان ء نزیک ءات۔ بوت

کنت کہ مارہاشی زبان ”ملوچہ دگ“ ء زبان ات۔ (37)

باپاری رپت ءرتچ ء سبب ءچہ ملوچہ ءبازیں چیز سومیر ءراہ دنگ بوتنت کہ ایثانی تہاسندھ ءہاسیں دار sinda ءابید

ملوچہ ءسہر رنگیں کچک zaza ، zebu نامیں یک سہدارے بزائ زناورے، ملوچہ درچک ءہاسیں دار hullupu یا

gish-halu-ub ءماگان (مکران) ء meshu ء immer نامیں دار ہوار انت۔ (38)

بلے گیشتریں لبرانی توجیل مارا اکادی ء ہستیں عربی ءگندگار س انت، پے درورے لبرچارگ کرزانت۔

’Gish-ha-lu-ub دار‘

ہے لبر ہنیگیں عربی ءتہا ”خشاب“ کار مرزبیت انت۔ وہدیکہ سومیری ءتہا gish ء لبر دار یاچہ دار ءہمگر نجیں

چیزانی ہاترا کار مرزبیت انت۔ اکادی ءتہا gissu ء ہنیگیں عربی ءتہا فشاء ”دار“ ءگشگ بیت انت۔

”Meshu ماگان ءدار، ماگان ء شیشم ءدار؟“

اکادی ءتہاے meesu, mes, mesh (hack berry) درچک ءہاترا کار مرزبیت انت۔

”Immer یک ہاسیں درچک یے ءدار“

ماں اکادی ء mehru ء لبر ”انجیر“ ءمانہاں کار مرزبیت انت۔ براہوئی ء لبر ’مر‘ (mar)، کہور ءدرچک ہم

ہے لبر ءگول نزیکی دراکنت۔

(Zebu یک ہاسیں زناورے ءنام)

سومیری نبشتانکانی وانگ ءردء Zebu ء لبر ءمانہ گول زبازانتاں پکائی ءگیشنگ بوتگ۔ ہیال کنگ بیت کہ چدا یک

ہاسیں زناورے ماں سومیر ءپہ باپار ءبرگ بوتگ ات، بلے اے پک نہ انت کہ اے چونیں زناورے ات، وہدیکہ ہنیگیں

عربی ءتہا آسک ءہاترا ”ظبی (Zabi)“ ء لبر کار مرزبیت انت، بلکیں چہ ملوچہ ءدماگان ہاسیں نسل یے ءآسک ماں سومیر ءپہ

باپار ءبرگ بوتگ ات۔

(Gishci گش سی): ”مچ ءدرچک“

ماں سومیری زبان ءمچ ءہاترا gishnimber ء لبر ءابید gishci ء لبر ہم کار مرزبیت انت کہ اے لبر بلکیں

مرچاں ماں سندھی ء ”کھجی“ ء صورت ءکار مرزبیت انت۔

اے برزی لبرانی چارگ ء تپاسگ ء پد اے گپ دیما کُنیت کہ ملوہء ماگان ء چیزے دمگانی تہا بلکیں اکادی ہم چہہ مند انتت یا اے مہلوک چہ اکادی زبان ء اثر مندات ء ایشانی گوں سومیریاں باپاری رپت ء رتیچ ات ء رند ء بلکیں اے مہلوک چہ ملوہء ماگان ء زرباری عرب ء لڈ ء بارکنان ء سومیر ء سراقابض بوتنت۔ زیادھیں گمان ہمیش انت کہ ملوہء ماگان ء لتیں دمگاں گوں ہوار سندھ دودمان ء مہلوک ہم نسلی صورت ء اکادی انتت، پرچاکہ تاریخی صورت ء اے گندگ بیت کہ عیلام ء تہادومی بازیں راجاں گوں ہوار عربی ہم چہ کدیم ء اداجہہ مند انتت۔ اے مچکائیں جاورالانی تپاسگ ء پد ایوکا گمان کنگ بیت انت کہ آریاہانی آزیگا چہ ساری سندھ ء تہا بلکیں اکادی چہہ مند انتت۔

پرچاکہ لس صورت ء اے گمان گنگ بیت کہ اولی ء کنیں اکادی مہلوک سندھ ء کنیں چہہ مندانی پیما مارپرست (snake worshiper) انتت پرچاکہ اکادی زبان ء تہا aban serru براں ”مارسنگ ء ڈوک“ ء لبرکار مرزبیت انت کہ اے بلاشک "naga kal" ء گوں ہمدپ گندگ بیت انت۔ Kal ء بارواگشگ بیت کہ دراوڑی ء kal ء براہوئی ء ”خل“ یکیں بچک ء گوں سیادی دارنت۔ اگاں چہ ایشی تہا چ شک نیست انت کہ دراوڑی ء براہوئی ء ہر دو لبریک دگرے ء گوں ہمگرنج گندگ بنت، بلے ہمے لبراینڈ کہ بازیں زبانی تہا کار مرزبیت انت، چوش کہ ماں کردی ء سنگ ء ہاتراکلا، خولہ، خر، کر، خرک ء ماں اوستاء غر ”کوہ ء جبل“، نوکیں فارسی ء ”خارا“ ء ماں بلوچی ء ”کل گر ء کل شان“ ہر دو لبرہما جاگہ ء گش انت کہ اودا سنگ ء ڈوک باز زیات بیت۔ ماں ونی ء سنگ ء ہاترا ”غارا“، کالام کوہستانی: کول (kul) لاطینی : calculus عربی ء خوالد کار مرزبیت انت۔ چریشاں ابیدماں اکادی ء کراشو kara (shu) ء خل تپو (hal tappu) ء لبر ”یک ہاسیں سنگ یے“ ء ہاترا کار مرزبیت انت۔ ماں سومیری ء خل ”(hal) جنتر ء سنگ“ ء ہاترا کار مرزبیت انت، پمشکا مالوم بیت کہ اے لبر ء بچک دراوڑی نہ انت ء haga ء بارواگشگ بیت کہ اے بلکیں گوں (s)nake ء ہمدپ انت۔ چریشی ء ابیدماں اساطیری مار Bashamu بلکیں گوں ماں دراوڑی زبان ء ”ب“ ء گوں ”پ“ ء مٹی ء ”sh“ ء دور دنگ ء سبب ء Pamu ء صورت ء دیما آہنگ۔ گمان ہمیش انت کہ دراوڑی مہلوک یا وسندھ ء نیمگا لڈ ء بار کنگ ء وہد ء یاسندھ دودمان ء شریداری ء وہد ء یاچریشی ء پیسیرماں عراق یا ایران ء اکادی اثر ء آماج بوتنت۔ پرچاکہ دراوڑی زبان ء سراقا مچکیں صورت ء اکادی زبان ء پونگی درابیت انت۔

اے بزری گیش ءگیواری ءپداداجہل ءماں اولسری رگ وید ءتہاکار مرزبو ءکیں ہما بزانی چار تپاس کنگ بیت کہ آنہ ایوکا
چہ مزنیں وہدے ءزبانزانتانی ہاترا دلماگی ءتکانسری ءسب بوتنت بلکیں آیانی ہیال ءاولی رگ وید ءتہاکار مرزبو ءکیں لبر، چجر
دراوڑی میراث گنگ نہ بنت۔ (39)

بلے اے لبرزانی چارگ ءتپاسگ ءپداے درا بیت انت کہ اے لبر بند راگوں اکادی ءسومیری زبانی بچک ءسیادی دار
انت۔

”Kulaya کدو، کدام“

DED 1884 تامل: کٹنی ” (kutai) کدو،“ بلوچی: ”کدو، کدام“ فارسی: کنام (kunam) اصل ء
بلوچی ءکدام ءتامل ء kutai چہ سومیری ء gud وہدیکہ فارسی ءکنام تچکیں صورت ءاکادی ء ginnu, kinnu ءگوں
سیادی دار انت۔ چہ کدام ءابیدماں بلوچی ء kudu ءبراہوئی ءخدو (xudu) ءلبرکار مرزبنت کہ اے ہم تچکیں صورت ء
گوں سومیری ء gud ءسیادی دار انت۔ چہ تامل ء kutai ءابید (DED 1563) تامل: کوٹو (kutu)، کناڈا، تولو ء
تیلگو: گڈو (gudo) بزائ ”کدو یا کدام“ دراہ گوں سومیری ء gud ءحمدپ انت۔ ماں کردی ءاے لبر ”کدو نک“ انت،
پیشکارگ وید ء kulaya ءتچکیں صورت ءسومیری ءگوں سیادی داریت۔

”Ukha_ccid سرین ءچوٹی“

دراصل ءاے دولبر کھا: ”سرین“ ء cid: بزائ ”پرہتگیں“ ءھواریں لبرزبنت۔ (DEDR564) تولو :
”okha سرین، گلک“ بلے mayrhofer ءمتابک ءایشی ءسیادی گوں لاطینی auxilla ءانت، کہ ماں لاطینی ءاے
لبر ”کسانیں رزان“ ءمانہاں کار مرزبنت انت (40) گمان ایش انت کہ رگ وید ءاے لبر سومیری ء hal ءاکادی ءخلو
” (halu) سرین، گلک“ ءگوں سیادی داریت۔ وہدیکہ cid ءلبرماں بلوچی ء ”جڈو“ ءگوں حمدپ گندگ بیت۔

”Phala ننگار ءکیر“

چونہا لسل صورت ءاے لبر ءراگوں فارسی ءسپار (super)، پشتو: سپارا (spara) اشششی: اسپر (uspir) ء
گوں همگر نچ کنگ بیت۔ تاں حدے ءاے گپ رد ہم نہ انت، بلے بکی صورت ءرگ وید ءاے لبر اکادی ء ”supru ناھن،
پہجگ“ ءگوں سیادی داریت کہ آرگ وید ءایندگہ ہند آریائی زبانی تہا ”مپھالا“ ء صورت ءدیما آھتگ، چریشی ءابیدماں
اکادی ء ”sumrutu رود ءناھن بزائ چہ دود ءجوڑ کر تگیں ناھن یپہجگ ءپیمیں از باب“ کہ آھند آریائی ءایرانی زبانی تہا

زناورانی ”سُم“ ءماں بلوچی ء”سرمب“ ء صورت ءدیمیا آتنگ ءہمے لبزماں فنقی زبان ء Summar ء صورت ءکار مرز بیت انت ءایشی بزانت ”ماہن“ انت۔

”Kana یک چم“

رگ وید ء”کانایا کٹرا“ کہ زبازانتانی ہاتر امدام دلماگی ءسبب بوتگ ءلس صورت ءایشی اتامل ءکنز” (kan) بزماں چم“ یا بروشکی ءشون ”بزماں کور“ ءگوں ہمدپ کنگ بوتگ (41) دراصل ءاے لبزاکادی ء kur_ini بزماں ”دید ء نزوری ءنی گندگ ءنادراہی“ ءگا جیلیں دروشے انت کہ ماں رگ وید ءاکادی ء kur_ini ء”ر“ ءدور دینگ ءسبب ء ”کانٹرا“ ء صورت ءدیمیا آتنگ۔ یات دارگ بہ بیت کہ اکادی ء kur مرچاں ماں بلوچی ءفارسی ء”کور“ ء صورت ءکار مرز بیت ء ini ء لبزماں اکادی ءچم ءہاترا کار مرز بیت۔

”Kunaru باسک ءنقص، منڈ“

witzel ءاے لبز ءہمدپی ءدرگت ء (DED1688) ماں کناری ءکار مرز بوؤکیں کنٹا (kunta) ء لبز ء دروردیمیا آتنگ (42) کنٹا کہ سرزہر ءایشی ءبچ سیادی گوں کنڑاری (kunari) ء گندگ نہ بیت، البت دراوڑی ءکنٹا گوں سومیری ء” gud بزماں گڈگ“ ءگوں بلکیں سیادی بداریت کہ اے ماں بلوچی ء”گڈگ“ ء صورت ء گندگ بیت ءماں سندھی ءسراہی ءتہا ہمے لبز گڈا ”بزماں منڈ“ ء صورت ءکار مرز بیت۔

”Mayura طاؤس“

دراوڑی (DED4642) تامل mayil: تولو mairu: کونڈا ”miril: طاؤس witzel ءہیال ءاے لبز پارا منڈا ء” *mara چھیال“ ءگوں سیادی داریت کہ آماں کھاریام سنختالی، منڈاری ءکر کوز بانانی تہا mara بزماں طاؤس ءمانہاں کار مرز بیت۔ وہدیکہ اے ماں سنسکرت ءمروکا (maruka) ءخوتانی ساکا زبان ءتہا murasa کار مرز بیت۔ (43) اگاں اے رد ء witzel ء”چھیال یا چھیال جنوک“ ءتو جیل منگ بہ بیت گڑا اے لبز ہم سومیری ء” mur چھیال جنگ ءگوں زرت ءتوار کنگ“ ءگوں ہمگر بچ گندگ بیت۔

چریشی ءابید براہوئی ء marram بزماں ”چھیال“ ءکردی زبان ءمرہ (marra) ءمرہ کرن ”بزماں شور کنگ، چھیال کنگ ءگرگ“ (44) ہم ہمے سومیری بچک ءگوں سیادی دارانت، ءاے چریشاں ابید جرمن زبان ء marrge ”چھیال، برزیں توار“ ہم یکیں بچک ءشاہدی ءدنت۔

”kulpha کونڈ، گوڈ“

رگ ویدے لبرے راہم لس صورتے گوں دراوڑی (DED1829) ء kulampu بزائ ”سرمب“ ء
ہمدپ ہیال کنگ بیت۔ کیو پوے ہیال ء اے وام زر تنگیں لبرے، پرچاکہ رگ ویدے تہا ایشی ء بازیں صورت گندگ بنت۔ نیامجی
انڈو آریائی ء تہاے guppha, gophaka ء gompha ء صورت ء کار مرزبیت۔

ویدک kulpha گوں دراوڑی kulampu ء گوں ہمدپ انت یا ہمدپ نہ انت؟ بلے دراوڑی ء
kulampu دراصل ء kul ء ampu ء ہواریں لبرزبیت۔ دراوڑی ء kul سومیری زبان ء kur بزائ ”پاد، لنگ“
ء ampu المی نیں صورت ء چہ اکادی زبان ء ”ubanu, uban“ پچجگ، ناہن، ء وام گندگ بیت۔
چریشی ء ابید براہوئی زبان ء بال ”(bal) اسپ ء سرمب“ ہم تنگیں صورت ء گوں اکادی ء (u)ban ء گوں
سیادی داربیت، کہ ماں براہوئی ء اول u ء دور دنگ ء ”n“ ء رامان ”l“ ء گوں مٹ کنگ ء سبب ء اے لبرناں براہوئی ء
bal ء صورت ء دیما آہنگ۔
(kunda کنڈا): ”رزان“

گمان ہمیش انت کہ رگ ویدے کنڈا سومیری ء kinda ء اکادی ء کتو (kutu) ء گوں سیادی داربیت۔ ماں بلوچی ء
اے ”کوڈی“ ء ماں نوکیں ہند آریائی زبانانی تہا ”کتورا“ ء صورت ء کار مرزبیت۔

”Bila گار، کڑک“

رگ ویدے bila ماں دراوڑی (DED4459) ء ہم bila کار مرزبیت انت۔ گمان ہمیش انت کہ رگ وید
ء bila گوں سومیری زبان ء buru ء سیادی داربیت؟ ماں کردی ء ہم ”کڑک“ ء ہاتراول (vil) کار مرزبیت۔ (45)
”Bala زور مند، واک ء طاقت“

Mayrhofer ء ہیال ء اے لاطینی ء de_bilis ء گوں سیادی داربیت۔ (46) ٹی۔ بروء رد ء اے لبر
دراوڑی ء میراث نہ انت کہ ایشی ء لس صورت ء گوں (DEDR 5276) تامل ”val : مھم“، کرخ: بلے (bale)
ء گوں ہوار براہوئی ء بلن ”(balun) مزن“ ء گوں ہمگر نچ کن انت۔ براہوئی ء پیماں کردی زبان ء ہم اے ”بلن“

کار مرزبیت انت (47) فارسی ”بالا“ اےھیال اے بزانت هم bala اے گوں نزیک انت۔ چش کہ ”بالادستی“ ایش اے۔

”Nagar میتنگ، کوچک (47)“

اے لبرماں تامل (DED3568) اے ”Nakar گھس، میتنگ، شہر“ اے صورت اے کار مرزگندگ بیت۔ لس
ھیال ایش انت کہ اے لبرچہ سنسکرت اے ماں دراوڑی اے وام زورگ بوتگ۔ وهدیکہ witzel اےھیال اے ناں اے لبر بندر انڈو
آریائی لبرزیت اے نیکہ ماں دراوڑی اے منڈاز بانانی تہا ایشی اے بکی اے بنجی توحیلے رسیت۔ پمشکا آایشرا زباری انڈس زبان یاچہ مالوا
(Malwa) ڈیہہ اے وام زر تگلیں لبرےھیال کنت (48) وهدیکہ گواچنی ایش انت کہ دراوڑی اے انڈو آریائی ہر دوز بانانی تہا
اے چہ سومیری زبان اے ”Naga ڈیہہ، صوبہ، اے لکہ“ اے وام زورگ بوتگ۔ وهدیکہ دومی نیمگادراوڑی اے تہا شہر، میتنگ اے کوچک
اے ہاتر ایک دگہ لبرے اے اور (ur) کار مرزبیت انت۔ چونہا اے لبرزرگ وید اے گندگ نہ بیت، بلے لپدا هم دراوڑی اے اے لبر
تچکیں صورت اے گوں سومیری زبان اے ”(ur) میتنگ، کوچک“ اے زورگ بوتگ۔ وهدیکہ اے ماں براہوئی اے اے اے (ura)
”گھس، لوگ“ اے رودراتکی بلوچی اے ”اوڑا“ اے صورت اے کار مرزبیت انت اے اے اے اے (ula) اے ماں حطی زبان اے اے اے
(ura) گشگ بیت انت۔ اے لبرگمان اے ماں نوکیں فارسی اے خسر (xuhr) اے ماں پشتو اے X اے k اے مٹی اے گوں ”کور“ کار مرز
بیت انت۔ بوت کنت کہ اردو اے ”گھر“ ہم اے ہمے بنچک اے گوں سیادی بداریت۔

ادالے یات دارگ بہ بیت کہ سومیری اے ur ماں فارسی اے اول خر (xur) اے پدا انکا زور دنگ اے سبب اے خسر (xuhr)
بوتگ۔ اے رد اے چوشیں بازیں درورد زکپت انت۔ پے درور براہوئی اکادی اے اے اے اے (urmah) یا اے اے اے (urmahhu) اے
”خرما“ اے صورت اے بدل کنت۔ نوکیں عربی ایشرا ”ہرماس“ اے پشتو ایشرا ”شرخ“ اے صورت اے وتی کنت۔ کردی اے خر مہ ”بزبان
لاگ“ ہم اے ہمے بنچک اے گوں سیادی داریت۔ انچش دگہ درورے کہ براہوئی اکادی اے اے اے اے (ereshu) بزبان کاہ اے بوچگانی
رست اے ردوم، کیشگ، درچکانی رودینگ“ اے اے ”خریشی“ اے صورت اے وتی کنگ۔ ماں نوکیں عربی اے اے ”حرث“ اے صورت اے
کار مرزبیت انت۔ ڈینس برے اے اے اے اے اے اے اے (kur) اے کرخ اے ”خور“ اے گونڈی اے
kors اے گوں همگر نچ کن انت۔

گمان ہمیش انت کہ بلکیں اے لہزچہ سومیریء ”خر“ ءوام زرنگیں لہزیت کہ اکادی، براہوئیء نوکیں عربیء وتی پیا وتی کنگ۔ گمان ہمیش انت کہ اوستاء ”ارسا“ ء ہم ہمے بچک ء گوں سیادی داریت ء اے ماں کردیء ”ہراش“ ء صورت ء گندگ بیت انت۔ (49)

بوت کنت کہ براہوئیء ”خراس“ کہ اسل ء ننگ ء ننگار ء کار ء دنت، چہ ”خرنگ“ ء لہزء ”خراس“ بوتگ۔ چش کہ ماں عربیء ننگاری نیں مردم ء ہاترا ”حارث“ ء لہزکار مرزبیت کہ ایشی ء بچک دراصل ء ”حرث“ انت۔ بلکیں سندھیء ”ہاری“ چہ ہمے ”حارث“ ء زورگ بوتگ۔ بلے اے پک نہ انت پرچاکہ انڈولیورپی ء تھا ar ننگار ء ننگار کنگاگش انت۔

چوناہادر اوڑی ء ویدک ء تھا چوشیں بازیں لہزدزکپ انت کہ بکی صورت ء آچہ سومیریء اکادی زبانوں وام زورگ بوتگ انت۔ بلے ماد آیان ء گوں سرجمی ء گیشینت کت کننیں۔ چوناہاگو سنگیں وہداں زبانزانت ء پٹ ء پوکاراں سندھ ء زبان ء دودمان ء درگت ء وتاراچہ در اوڑی لیکہ ء گمان ء برزترکت نہ کت۔ بلے مرچاں گیشتریں زاننگار ہم تپاک انت کہ سندھ ء دودمان بناکنوک ہچبر در اوڑی نہ انت، پرچاکہ ایشانی زبان ء تھا چوشیں دیمرئی کر تگیں دود ء ر بیدگی لہز گنج ء گالبنڈے گواہیت کہ کسے ایشان ء سندھ دودمان ء وارث بہ لیکیت۔ دراصل ء در اوڑی مہلوک نیم پہوالیں ء پس چارینوکیں مہلوکے ات۔ آیانی زند گزران ء زبان ء گالبنڈ آیان ء پہوالیں مہلوکے دراکنت۔

دومی نیمگا کہ براہوئیء در اوڑی ء تھا چیزے لہز ہمدپ گندگ بنت ء لس صورت ء ایشان ء در اوڑی میراث گشگ بیت بلے گواچنی ایش انت کہ اے سومیریء اکادی زبانانی ہماہواریں میراث انت کہ اے نہ ایوکا براہوئیء در اوڑی زبانوں وتی لسانی تب ء چاڑ ء متابک ء وتی کنگ انت بلکیں ویدگ، کننیں ایرانی، براشکی، کافر پراسون (کلاشا ایش ء آ) ء بلوچی زبان ء ہم چرے لسانی سرچمگ ء بازیں چیز وتی کنگ انت۔

پہشکا باید انت کہ نوکیں لسانی گواچنی ء شاہد یانی رد ء بازیں زبانانی سیادی ء ہمگر نچی ء رانوکیں بنیاتی سرادوار چارگ بہ

بیت۔

سرشون

1. Witzel, Michael, The Language of Harappa, Provisional Version dated 17th Feb 2000, intended for J. Kenoyer (ed.) Proceedings of the conference on the Indus Civilization, Madison 1998.

(<http://www.people.fas.harvard.edu/~witzel/Induslang.pdf>)

2. Caldwell, R. 1961: A comparative grammar of the Dravidian or South Indian family of Languages, Madras: University of Madras. Pp. 61-2

3. Shkar, Chandra. 2005: Dravidian in: Encyclopedia of Linguistic Vol: 1(A-L) Fitzroy Dearborn, New York.Oxon. p. 273.

4. Danino, Michel. A dravido-Harappa Connection? The issue of Methodology (paper presented at the International symposium on Indus civilization and tamil language, organized by the Department Archeology, Govt: of Tamil Nadu, and the Department of Ancient History and Archeology, University of Madras, Chennai, 15th -16th Feb 2007.

5. Kuiper, F.B.J., 1991: Aryans in the Rigveda, Amsterdam-atlant: Rodopi, p. 53.

6. Iranian Lexical Elements in Brahui, Istituto Universitario orientale seminatio Di Studi Asiatici, Series Minor VIII, Naples, P XIV.

7. Emeaneu, M.B., 1962: Brahui and Dravidian Comparative grammar, Barkely University of California, p.4.

8. shendga, Malati J., 1997: the Language of the HarappansL From Akkadian to Sanskrit, Shakti Malik Abhinar Publications E-37, Hauz Khasm New Delhi, p.52.

9. Emeanue, M.B., 2001: Brahui and Dravidian Comprative grammar, Barkely University of California, p.27.

10. Bryant, Edwin. 2001: The Quest for the origins of Vedic culture: The Indo-Aryan quoted by Migration Debate, New York: Oxford University Press, pp. 80-81.

11. Elfenbein, J.H., 1987: A periplus of the Brahui Problem, studia Iranica, No. 16-2, pp. 215-233.

12. Sergent, Bernard. 1997: Gebese de l' Inde, Paris: Payot, p. 130.

13. Dannino, Michel., A Dravidian-Harappa connection? The Issue of Methodology. (Paper Presented at the international symposium on Indus civilization and tamil language. University of Madras 15th - 16th Feb 2007.)

14. Krishnamurti, Bhadriraju 2003: The Dravidian Languages, Cambridge University Press, p.5.

15. MaAlpin, David W., 1975: Elamite and Dravidian: Further evidence of relationship. Current Anthropology 16, pp. 105-115.

16. Witzel, Michael 1999: Substrate Languages in old-Indo Aryans (Regvedic, Middle and Late Vedic) EJVS 5-1, p.22.

Source: <http://www.ejvs.laurasinanacademy.com/ejvs0501articla.pdf>

17. Zvelbil, K.V., 1990 a: Dravidian Linguistics: an introduction. Pondicherry: pondicherry institute of Linguistics and Culture, p.123.

18. Krishnamurti, Bh., 2003: The Dravidian Languages, Cambridge University Press, p.5

19. Fairservis, W.A., 1997: The Harappan civilization and the Rigveda in: M. Witzel (ed.) *Inside the Texts, Beyond the Texts. New Approaches to the Study of the Vedas*, (Harvard Oriental Series, Opera Minora 2).
20. Southworth, F., Quoted in: Witzel, M., 1999: *Substrate Languages in Old-Indo Aryans (Rigvedic, Middle and Late Vedic)* EJVS, 5-1, p. 22.
21. Witzel, M., 1999: *Substrate Languages in Old-Indo Aryans*, EJVS 5-1, p. 6.
22. Southworth, F., Quoted in: Witzel, M., 1999: *Substrate Languages in Old-Indo Aryans* EJVS, 5-1, p. 22.
23. Witzel, M., 1999: *Substrate Languages in Old-Indo Aryans*, (EJVS) 5-1, p. 6.
24. Ibid, p.40.
25. Kuiper, F.B.J., 1991: *Aryans in the Rigveda*, Amsterdam-Atlanta Rodopi, p.1.
26. Sergent, Bernard 1997: *La Genese De L' Inde*, Paris, Payot, p. 138.
27. Ibid, p. 48.
28. Witzel, M., 1999: *Substrate Languages in Old-Indo Aryans* (EJVS) 5-1, p. 23.
29. Ibid, p. 23.
30. Ibid, p. 23.
- 31.
32. Witzel, M., 1999: *Substrate Languages in Old-Indo Aryans* (EJVS) 5-1, p. 7.
33. Mayrhofer, M., *Etymologisches Wörterbuch Des Altindiarischen*, Heidelberg, 1986-1996.

34.diakonoff, I.M., 1997: External connections of the Sumerian language
MT III. Pp.54-62.

35.Witzel. M., 1999: Substrate Languages in Old-Indo Aryans (EJVS) 5-
1, Pp. 12-13.

36.Ibid, p.15.

37.Ibid, p. 24.

38.Ibid, p. 24.

39.Ibid, p.15.

40.Mayrhofer, M., Etymologisches wörterbuch des Altindoarischen.
Heidelberg 1986-1996 (EWA 2.225)

41.Witzel. M., 1999: Substrate Languages in Old-Indo Aryans (EJVS) 5-
1, p. 16.

42.Ibid, p.16.

43.Ibid.,p16.

44.Ibid.,p17.

45.Ibid.,p17.

46.Mayrhofer, M., Etymologisches wörterbuch des Altindoarischen.
Heidelberg 1986-1996 (EWA 2.225)

47.

48.Witzel. M., 1999: Substrate Languages in Old-Indo Aryans (EJVS) 5-
1, p. 19.

49.Ibid.,p20.

Dictionaries

DED:Burrow, Th, and M.B Emenau, A Dravidian Etymological Dictionary.

Oxford 1960.

DEDR: _____, A Dravidian Etymological Dictionary.
Second Edition. Oxford 1984.

EWA: Mayrhofer, M. Etymologisches Wörterbuch des Altindiarischen.
Heidelberg 1986-1996.

Halloran, Johan A., Sumerian Lexicon 3.0

Source: www.sumerian.org/sumerlex.html

Akkadian dictionary: source: <http://www.prevniumwanadoo.com/cuneiform.languages/dictionary/dosearch.php?searchke>